

Mål C-287/20**Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler****Datum för ingivande:**

15 juni 2020

Domstol som begär förhandsavgörande:

Audiencia Provincial de León (Spanien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

12 juni 2020

Klagande:

AB Volvo

DAF TRUCKS N. V.

Motpart:

RM

Saken i det nationella målet

I samband med en talan om skadestånd på grund av ett konkurrensbegränsande beteende har AB Volvo och DAF TRUCKS N. V. (nedan kallade klagandena) inkommit med ett överklagande av den dom som meddelats i första instans genom vilken klagandena förpliktats att betala skadestånd till RM (nedan kallad motparten).

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Det begärs härmed en tolkning, enligt artikel 267 FEUF, av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014 om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser, i synnerhet artiklarna 10, 17 och 22, samt av inverkan av artikel 101 FEUF och

effektivitetsprincipen vid fastställandet av den lagstiftning som är tillämplig i det nationella målet.

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

- 1) Ska artikel 101 FEUF och effektivitetsprincipen tolkas på så sätt att de utgör hinder för en tolkning av en nationell bestämmelse enligt vilken den preskriptionsfrist på fem år för att väcka talan som fastställs i artikel 10 i [direktiv 2014/104/EU] samt artikel 17, som rör om domstolarnas möjlighet att uppskatta skadan, inte ska tillämpas retroaktivt, eftersom retroaktivitetens referensdag genom bestämmelsen fastställs till den dag då sanktionen påförs och inte till den dag då talan väcks[?]
- 2) Ska artikel 22.2 i direktiv 2014/104 och ordet ”retroaktivt” tolkas på så sätt att artikel 10 i direktivet är tillämplig på en talan som den som har väckts i det nationella målet, som, även om den väcktes efter det att direktivet och bestämmelserna om införlivande hade trätt i kraft, avser tidigare faktiska omständigheter eller sanktioner[?]
- 3) Ska, vid tillämpningen av en sådan bestämmelse som artikel 76 i Ley de Defensa de la Competencia (lagen om konkurrensskydd), artikel 17 i direktiv 2014/104, om domstolarnas möjlighet att uppskatta skadan, tolkas på så sätt att det rör sig om en processuell bestämmelse som kommer att vara tillämplig på ett nationellt mål där talan väckts efter det att den nationella införlivandebestämmelsen trätt i kraft[?]

Anförda unionsbestämmelser

Artikel 101 FEUF

Direktiv 2014/104, artikel 10.3, artikel 17.1, artikel 22.1 och 22.2 samt artikel 23.

Anförda nationella bestämmelser

Direktiv 2014/104 har införlivats med spansk rätt genom Real Decreto-ley 9/2017, de 26 de mayo, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (kungligt lagdekret av den 26 maj 2017 om införlivande av Europeiska unionens direktiv på finans-, handels- och sundhetsområdet och om utstationering av arbetstagare). Artikel 3 i detta kungliga lagdekret innebar ändring av Ley 15/2007, de 3 de julio, de Defensa de la Competencia (lag 15/2007 av den 3 juli 2007 om konkurrensskydd), genom fastställande av en preskriptionsfrist på fem år för att väcka skadeståndstalan (ny artikel 74.1 i lagen om konkurrensskydd), och reglering av skadeberäkning med avseende på bevisbördan – som ankommer på sökanden. Detta skedde genom nya inslag, såsom

en motbevisbar presumtion (*iuris tantum*) om att kartellöverträdelser orsakar skada (ny artikel 76.3 i lagen om konkurrensskydd), eller möjligheten för domarna att uppskatta ett visst skadebelopp om skadan styrkts, medan det i praktiken är omöjligt eller överdrivet svårt att exakt beräkna skadebeloppet (ny artikel 76.2 i lagen om konkurrensskydd). Vidare har det genom artikel 4 i det kungliga lagdekretet i Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil (civilprocesslagen 1/2000 av den 7 januari 2000) införts en reglering om beviskällor i förfaranden för att göra gällande skadeståndsanspråk vid överträdelser av konkurrensreglerna.

Den första övergångsbestämmelsen i lagdekret 9/2017 består av två punkter. Det anges i den första punkten att det som föreskrivs i artikel 3 i lagdekretet (som innebär ändring av lagen om konkurrensskydd) inte ska tillämpas retroaktivt, medan det i den andra punkten föreskrivs att artikel 4 i lagdekretet (som innebär ändring av civilprocesslagen) endast ska tillämpas på förfaranden som inletts efter det att det kungliga lagdekretet trätt i kraft, vilket skedde den 27 maj 2017, genom vilket Konungariket Spanien åsidosatte fristen för att införliva direktiv 2014/104.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Efter att ha förvärvat tre lastbilar genom leasingavtal under åren 2006 och 2007 väckte motparten, den 1 april 2018, en follow on-talan mot klagandena. Motparten yrkade ersättning för den skada som följde av klagandenas konkurrensbegränsande beteende. Klagandena hade nämligen uttryckligen angetts som mottagare av den sanktion som påfördes i kommissionens beslut av den 19 juli 2016 om ett förfarande enligt artikel 101 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och artikel 53 i EES-avtalet (Ärende AT.39824 – Lastbilar) (nedan kallat beslutet om lastbilar). Genom sin talan yrkade motparten konkret att klagandena skulle förpliktas att solidariskt till motparten betala 38 148,71 euro eller det belopp som ansågs lämpligt, jämte ränta enligt lag och ersättning för kostnader.
- 2 Beslutet om lastbilar är daterat den 19 juli 2016 och offentliggjordes i *Europeiska unionens officiella tidning* den 6 april 2017. I beslutet påfördes de största lastbilstillverkarna på Europeiska unionens marknad sanktioner för en kartell som existerade mellan januari 1997 och januari 2011 och som utgjorde en överträdelse av artikel 101 FEUF.
- 3 Motparten anförde, i andra hand, för det fall det varken skulle anses att direktiv 2014/104 var tillämpligt eller att det hade införlivats i den spanska rättsordningen, den allmänna principen om utomobligatoriskt skadeståndsansvar, som slås fast i artikel 1902 i civillagen, och den rättspraxis där denna princip behandlas. Ett sådant yrkande ska framställas inom en frist på ett år.

- 4 AB VOLVO och DAF TRUCKS N. V. bestred anspråket. De gjorde bland annat gällande att skadeståndstalan var preskriberad, eftersom fristen på ett år hade överskridits (talan om utomobligatoriskt skadestånd).
- 5 Genom den överklagade domen bifölls talan delvis, genom att klagandena förpliktades att betala en ersättning som uppgick till 15 procent av fordonens inköpspris. Genom domen underkändes invändningen om att talan var preskriberad, bland annat eftersom preskriptionsfristen på fem år ansågs vara tillämplig. När talan väcktes, den 1 april 2018, hade den fristen nämligen redan införts i artikel 74.1 i lagen om konkurrensskydd genom det kungliga lagdekretet om införlivande av direktiv 2014/104. Genom domen tillämpades även den skadepresumtion som avses i artikel 17.2 i direktiv 2014/104, en bestämmelse som införlivats i artikel 76.3 i lagen om konkurrensskydd. Den lagen ansågs nämligen vara tillämplig på tvisten, i synnerhet med beaktande av dess processuella karaktär, eftersom den rör fördelningen av bevisbördan för skadan.
- 6 Efter det att det konstaterats vara synnerligen svårt att bevisa skadans omfattning tillämpades, på motsvarande sätt, möjligheten att i domen uppskatta skadan, enligt artikel 76.2 i lagen om konkurrensskydd, i vilken artikel 17 i direktiv 2014/104 har införlivats, eftersom den bestämmelsen ansågs ha en processuell karaktär med avseende på regleringen av bevisbördan.
- 7 Klagandena anför i sitt överklagande att direktiv 2014/104 inte ska tillämpas retroaktivt, eftersom de konkurrensbegränsande förfaranden för vilka Europeiska kommissionen påfört sanktioner upphörde den 18 januari 2011. I detta hänseende är tidpunkten för de faktiska omständigheterna relevant för att slå fast att bestämmelserna inte kan tillämpas retroaktivt. De anser däremot att artikel 1902 i civillagen, som kräver att käranden styrker skadan och dess omfattning, är tillämplig. DAF TRUCKS N. V. hävdar dessutom att talan är preskriberad, eftersom den i direktivet föreskrivna fristen på fem år för att väcka talan inte är tillämplig, medan fristen på ett år, som började löpa den 19 juli 2016, då pressmeddelandet om beslutet om lastbilar meddelades, är det.
- 8 Motparten bestrider överklagandet och åberopar, till stöd för påståendet att fristen på fem år är tillämplig, artikel 10.3 i direktiv 2014/104 och artikel 74 i lagen om konkurrensskydd, mot bakgrund av artikel 22 i direktivet och den första övergångsbestämmelsen i lagdekret 9/2017.

Parternas huvudargument

- 9 Klagandena motsätter sig begäran om förhandsavgörande. De anser nämligen att det inte föreligger några tvivel om tolkning, eftersom direktivet inte är tillämpligt i detta fall.
- 10 Även motparten motsätter sig begäran om förhandsavgörande, men av den anledningen att det framstår som klart att direktivet ska tillämpas.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 11 Det är i det nationella målet av avgörande betydelse att precisera vilka bestämmelser som är tillämpliga för att fastställa preskriptionsfristen för den skadeståndstalan som har väckts samt tillämpningen av reglerna om bevisbörd och domstolars uppskattning av skadan. Framför allt uppkommer frågan huruvida direktiv 2014/104 ska tillämpas i detta fall (såväl direkt som indirekt) och det råder osäkerhet om övergångsbestämmelserna i direktivet.
- 12 De faktiska omständigheter som talan grundas på, vilka utgör en överträdelse av artikel 101 FEUF, hänför sig till tiden före ikraftträdandet av direktiv 2014/104, medan kommissionen antog beslutet om lastbilar den 16 juli 2016, det vill säga mellan den tidpunkt då direktivet trädde i kraft, den 26 december 2014, och fristen inom vilken det skulle ha införlivats, som löpte ut den 27 december 2016 och som Spanien åsidosatte, eftersom det kungliga lagdekretet 9/2017 om införlivande av direktivet inte trädde i kraft förrän den 27 maj 2017.
- 13 Mot bakgrund av det ovan anförda är den hänskjutande domstolen **osäker på hur övergångsbestämmelserna i direktiv 2014/104 och i kungligt lagdekret 9/2017, genom vilket direktivet införlivas, ska tillämpas**, medan direktivets tidsmässiga tillämpningsområde generellt begränsas genom artikel 22 i direktivet i den meningen att de materiella bestämmelserna inte ska införlivas så, att de tillämpas retroaktivt (artikel 22.1 i direktivet). Alla övriga nationella bestämmelser om tillämpning av direktivet, nämligen förfaranderegler, är däremot tillämpliga på situationer som hänför sig till tiden före direktivets ikraftträdande, dock endast i fråga om talan som, i sin tur, har väckts efter direktivets ikraftträdande (artikel 22.2 i direktivet).
- 14 I detta hänseende begränsar sig den första osäkerheten till tolkningen av ordet ”retroaktivt” som används i artikel 22 och om det hänför sig till den tidpunkt då konkurrensreglerna åsidosattes genom kartellavtal i detta fall eller om det ska anses hänföra sig till den tidpunkt då kommissionen påförde sanktionen eller, i förekommande fall, den tidpunkt då skadeståndstalan väcktes. Den andra osäkerheten gäller framför allt tolkningen av begreppet ”materiella bestämmelser” och huruvida preskriptionen och den frist på fem år som fastställs i artikel 10 i direktivet har denna karaktär och därför inte ska tillämpas retroaktivt. På liknande sätt inriktar sig den tredje osäkerheten på tolkningen av artikel 17 i direktivet angående befogenheten att uppskatta skadan och dess karaktär av ”materiell” eller processuell bestämmelse.
- 15 Dessa tvivel om hur övergångsbestämmelserna i direktiv 2014/104 ska tolkas överförs till det system som har införts genom den första övergångsbestämmelsen i kungligt lagdekret 9/2017, i vilken den åtskillnad som görs i direktivet mellan materiella och processuella bestämmelser inte upprätthålls. I den första övergångsbestämmelsen i kungligt lagdekret 9/2017 görs däremot åtskillnad mellan de ändringar som införts i civilprocesslagen, vilka kommer att vara tillämpliga på förfaranden som inleds efter det att nämnda ändringar trätt i kraft,

och ändringarna av lagen om konkurrensskydd, vilka, enligt nämnda övergångsbestämmelse, ”inte ska tillämpas retroaktivt”.

- 16 Den osäkerhet som ordet ”retroaktivt” i direktiv 2014/104 är förenad med överförs emellertid till de ord som används i övergångsbestämmelsen. Det önskas således klarhet i huruvida den första övergångsbestämmelsen i det kungliga lagdekretet ska tolkas på så sätt att ändringen av bestämmelserna i lagen om konkurrensskydd (preskription, bevisbörda och domstolarnas möjlighet att uppskatta skadan) är tillämplig på talan som väckts efter det att det kungliga lagdekretet trätt i kraft (den 27 maj 2017), såsom den talan som har väckts i det nationella målet, för vilken ansökan ingavs den 1 april 2018, och huruvida effektivitetsprincipen i artikel 101 FEUF kräver en sådan tolkning.
- 17 I synnerhet fastställdes i direktiv 2014/104, **i fråga om preskriptionsfristen för den talan som har väckts i det nationella målet**, att alla medlemsstater skulle garantera en frist på minst fem år för att göra gällande skada till följd av åsidosättande av bestämmelserna om konkurrensskydd, och denna minimifrist har fastställts i kungligt lagdekret 9/2017. Man har således övergått från fristen på ett år, som fastställts i artikel 1968 i civillagen som den allmänna regeln för talan om utomobligatoriskt skadeståndsansvar, till fristen på fem år. Med beaktande av att principen om att ändringar av lagen om konkurrensskydd inte får tillämpas retroaktivt har införts genom nämnda kungliga lagdekret, uppkommer frågan om vad som sker med en talan som inte preskriberats vid den tidpunkt då det kungliga lagdekretet trädde i kraft, såsom den talan som väckts i det nationella målet, och om man kan räkna med ytterligare en frist för att nå de sammanlagt fem år som nu föreskrivs i lagen. Denna fråga är relevant, eftersom klagandena hävdar att fristen ska börja löpa från offentliggörandet av pressmeddelandet om beslutet om lastbilar (den 19 juli 2016), varför fristen på ett år redan hade löpt ut vid den tidpunkt då talan väcktes (den 1 april 2018).
- 18 Den hänskjutande domstolen påpekar att artikel 10 i direktivet inte enbart har en processuell karaktär och att den spanska lagstiftaren var fri att fastställa preskriptionsfristen för att framställa skadeståndsanspråk såsom en materiell rättsregel och att låta den omfattas av ändringen av lagen om konkurrensskydd. Nämnda domstol tillägger att en sådan kvalificering, mot bakgrund av artikel 22.2 i direktivet, emellertid kan ifrågasättas efter införlivandet av direktiv 2014/104, eftersom det rör sig om ett fall där talan ännu inte var preskriberad enligt den lagstiftning som gällde vid tidpunkten för beslutet om lastbilar.
- 19 För det fall den tolkning ska gälla enligt vilken de enda tillämpliga preskriptionsreglerna är de i civillagen, råder det tvivel om den är förenlig med artikel 101 FEUF och effektivitetsprincipen, som slår fast att nationella bestämmelser inte får medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av unionens rättsordning. Det råder härvidlag även tvivel om de gällande bestämmelserna ska tolkas på så sätt att det är tillåtet att väcka talan som inte var preskriberad före införlivandebestämmelsens ikraftträdande, antingen genom fastställande av den tidpunkt då fristen ska börja

löpa med hänsyn till den dag då beslutet offentliggjordes i *Europeiska unionens officiella tidning*, den 6 april 2017, och inte dagen för pressmeddelandet, eller med hänsyn till andra nationella övergångsbestämmelser som kan medföra att den nya fristen blir förenlig med den som gällde tidigare och att beräkningen fortsätter tills det har gått fem år, utan att en talan som redan var preskriberad enligt den äldre lagstiftningen ”pånyttföds”.

- 20 Vad slutligen avser **domstolarnas möjlighet att uppskatta skadan, enligt artikel 17 i direktiv 2014/104 och den nya artikeln 76.2 i lagen om konkurrensskydd**, ska det erinras om att, i enlighet med den första övergångsbestämmelsen i kungligt lagdekret 9/2017, de nya artiklarna i lagen om konkurrensskydd inte ska tillämpas retroaktivt, trots att flera av dessa artiklar mer har ett processuellt än materiellt innehåll (skadepresumtioner, bevisbörda, etcetera).
- 21 De allmänna reglerna om utomobligatoriskt skadeståndsansvar som gällde för att väcka skadeståndstalan innan lagen om konkurrensskydd ändrades är förenade med betydande svårigheter, huvudsakligen med avseende på kravet att styrka skadan och dess beräkning (samt de preskriptionsfrister som har analyserats ovan). Lagdekret 9/2017 ger upphov till en ny viktig fråga som är relevant för att avgöra det nationella målet, nämligen den genom punkt 2 i den nya artikeln 76 i lagen om konkurrensskydd införda möjligheten för en domare att uppskatta de skador som lidits när en sådan uppskattning, mot bakgrund av de uppgifter som finns tillgängliga, framstår som ytterst besvärlig eller svår för käranden. Det framstår som om den materiella rätt som gällde tidigare ska tillämpas på de domstolsförfaranden avseende ersättning för skada som orsakats av en överträdelse av konkurrensrätten vilka inletts efter reformen av lagen om konkurrensskydd, när det rör sig om överträdelser som skett innan reformen trätt i kraft.
- 22 Efter att det konstaterats, i den överklagade domen, att det är ostridigt att svårigheten ligger i att uppskatta skadan, är det viktigt att precisera huruvida direktiv 2014/104 är tillämpligt och, därmed, huruvida det är möjligt att använda sig av domstolarnas befogenhet att uppskatta skadan, som förefaller vara större än den flexibilitet som en domare tillerkänns i nationell rättspraxis.
- 23 I detta hänseende är den hänskjutande domstolen även osäker beträffande den rent processuella karaktären av artikel 17 i nämnda direktiv, samt i frågan huruvida bestämmelserna om bevisbörda och uppskattning av skadan, som har ett direkt samband med de materiella bestämmelser som gäller på området, ska betraktas som materiella eller processuella bestämmelser.
- 24 Mot bakgrund av artikel 22.2 i nämnda direktiv ger detta åter upphov till tvivel vad gäller den spanska lagstiftarens frihet att kvalificera nämnda bestämmelser om skadeståndsanspråk såsom bestämmelser i materiell rätt och att låta de omfattas av ändringen av lagen om konkurrensskydd (artikel 76.2).